

FEN ÖĞRETİMİNDE ÖĞRENEN MERKEZLİ SINIF ORTAMININ OLUŞTURULMASINDA PAYDAŞLAR: ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLER

Özkan YILMAZ¹ Büşra ÇINAR²

1. (Doç. Dr.), *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, ozkanyilmaz@edu.tr*

2. (Yüksek Lisans Öğrencisi), *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü*

ÖZET

Öğrenmenin yapılması belirli bir zaman ve belirli bir mekânda gerçekleştirildiği düşünüldüğünde uygun öğrenme ve öğretimin planlanması gerekmektedir. Bu açıdan öğretmen ve öğrencilerin planlamayı birlikte yapmaları, öğretme konumunda olan öğretmen ve bilgileri yapılandıracak olan öğrencilerin planlamayı birlikte yapmaları önemli bir konudur. Bu çalışmada, fen öğretiminde öğrenen merkezli sınıfların oluşturulmasında planlama ve karar alma sürecinde öğretmen ve öğrencilerin nasıl etkili oldukları araştırılmıştır.

Araştırmanın yöntemi betimsel nitelikte tarama modeliyle yapılmıştır. Çalışma, Malatya ilinde 2 özel ve 2 devlet okulunda toplam 169 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Olasılıklı örneklem yöntemlerinden basit tesadüfi örnekleme çeşidi kullanılmıştır. Çalışmada, maddeleri önceden belirlenmiş bir anket kullanılmıştır. Elde edilen veriler, betimsel istatistiksel yöntemler (yüzde ve frekans) kullanılarak çözümlenmiştir.

Çalışma sonucunda, karar alma aşamasında öğretmenlerin oldukça baskın olduğu öğrencilerin bu süreçte görüşlerine çok az yer verildiği ortaya çıkmıştır. Durum Devlet ve özel okullar bazında incelendiğinde ise, devlet okullarında karar alma süreçlerinde öğrencilerin daha etkin oldukları ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelime: öğrenen merkezli sınıf ortamı, karar alma süreci, ilköğretim

1. GİRİŞ

Öğrenme ve öğretme insanlık tarihi boyunca önemini yitirmeden en önemli alanlardan biri olarak geçmişten günümüzde bütün toplumlar tarafından önemli gereksinim olarak yerini korumaktadır. Öyleki, geçen zaman dilimlerinde belirli aralıklarla bu konu üzerine çeşitli çalışmalar yapılarak, en iyi öğrenme ortamının oluşturulması amacı ile müfredat programlarında değişikliğe gidilmiştir.

Öğretmen ve öğrencinin merkezde olduğu eğitim öğretim ortamları, günümüzde farklılıklar göstermektedir. Bugün öğrenme ve öğretme; okullarda fiziksel sınıf ortamlarında, uzaktan eğitim kapsamında belirli bir fiziksel alana ihtiyaç duyulmadan internet ortamlarında (İşman, 2011; Uşun, 2006) ve son olarak her iki ortamın birleşimi niteliğinde harmanlanması (Wilson & Smilanich, 2005) ile yapılmaktadır. Başka bir ifade ile öğrenme ve öğretme okullarda belirli bir zaman diliminde ve belirli bir fiziksel mekânda yapılabilmekte, belirli bir mekân olmaksızın internet ortamında çeşitli araç gereçler (bilgisayar, tablet, cep telefonu) kullanılarak yapılabilmekte ve son olarak belirlenmiş zaman dilimlerinde kısmi olarak okullarda fiziksel sınıflarda yine kısmi olarak belirli zaman dilimlerinde internet ortamında gerçekleştirilebilmektedir.

Çağımız öğrenim ve öğretim standartlarında öğrenen bireyin merkezde olması ve eğitim anlayışında merkezde olan bireyin kendi bilgilerini yapılandırabilmesi en önemli konulardan biridir (Bahar, 2007). Eğitim öğretimin sisteminin en önemli ögesi olan öğrenme-öğretme süreci, öğrenen veya öğretmenin merkezde yer aldığı iki farklı yaklaşım ile sürdürülmektedir (Hançer, 2006). Öğrenmenin yapılandırılmasında merkezde öğrencilerin yer alması, planlamalarda öğretmen merkezli değil öğrenen merkezli yaklaşımların tercih edilmesini gerekli kılmaktadır. Duruma fen öğretiminde yeni yaklaşımlar çerçevesinde bakıldığında öğrenenin merkezde olduğu ve yaşam boyu sürekliliğinin devamını öngören yaklaşımların çağımızda önemli olduğu görülmektedir (Soylu, 2004). Bugün öğrenme ve öğretimde yeni yönelimlerin bir sonucu olarak çeşitli kuram ve öğrenme yaklaşımları kullanılmaktadır (Oral, 2014).

Öğrenmenin yapılması belirli bir zaman ve belirli bir mekânda gerçekleştirildiği düşünüldüğünde uygun öğrenme ve öğretimin planlanması gerekmektedir. Bu açıdan öğretmen ve öğrencilerin planlamayı birlikte yapmaları, öğretmenin konumunda olan öğretmenin ve bilgileri yapılandıracak olan öğrencilerin planlamayı birlikte yapmaları önemli bir konudur. Öğretmen merkezli bir öğretimden öğrenen merkezli bir öğrenime geçişin yapıldığı yakın zamandaki eğitim öğretim ortamlarında bu durumun nederece yapılabildiğinin incelenmesi bu açıdan önem arz etmektedir. Yapılan bu çalışma ile öğrenme ortamının planlanmasında öğretmen ve öğrencilerin hangi konularda ne derece söz sahibi olduklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, aşağıdaki soruya cevap aranmıştır.

Öğrenme ortamının planlanmasında öğretmen ve öğrenci katkı düzeyi nasıldır?

Yukarıda belirtilen temel araştırma sorusuna cevap aramak için aşağıda belirlenen alt sorular araştırılmıştır.

- Dönem ders işleniş planlaması yapılırken öğretmenlerin baskın olduğu (karar verme) alanlar nelerdir?
- Dönem ders işleniş planlaması yapılırken öğrencilerin baskın olduğu (karar verme) alanlar nelerdir?
- Dönem ders planlaması yapılırken öğrenci ve öğretmenlerin ortak karar aldıkları konular nelerdir?
- Öğrenme ve öğretimin gerçekleştirildiği yer olarak kamu ve özel eğitim kurumları düşünüldüğünde, ders planlamada kurumlar arasında farklılık var mıdır?

2. YÖNTEM

Yapılandırmacı öğrenme ortamlarının oluşturulmasında önemli bir yer tutan sınıf ortamlarında işlenen dersin dönem planlaması yapılırken öğretmen ve öğrenci görüşlerinin nasıl etkili olduğunun araştırıldığı bu çalışma, betimsel bir araştırmaya niteliğindedir. Betimsel çalışma, varolan durumun (kişi, olay, olgu, durum veya nesne) kendi koşulları içerisinde ortaya konulması amacıyla yapılan çalışma türüdür.

2.1. Evren ve örneklem

Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Malatya ilinde yapılmıştır. Araştırma örneklemini tesadüfi olarak seçilen iki özel, iki devlet okulu olmak üzere toplam dört okulda oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında, toplam 169 öğrenci görüşü alınmıştır.

2.2. Veri toplama aracı

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı için Doyle (2008) tarafından belirlenen 15 maddeli “öğretimde kararı kim verir” (determining who makes teaching decisions) anket maddeleri kullanılmıştır. Anket maddelerinin türkçeye çevirisi yapıldıktan sonra alan uzmanı akademisyenden görüşleri alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anket maddelerinde yer alan ifadeler basit anlamda (kısa kelimeler veya tek cümle niteliğinde) olduğundan ayrıca bir dil uzmanı görüşü alınmamıştır. Anket maddeleri sırası ile aşağıda verilmiştir.

1. Ders kitabı seçimi
2. Sınav sayısını belirleme
3. Sınav zamanını belirleme
4. Derse katılım politikası veya prensiplerin belirlenmesi
5. Geç ödev tesliminde uygulanacak kurallar ve prensiplerin belirlenmesi

6. Derse geç kalınması durumunda uygulanan kurallar ve prensiplerin belirlenmesi

7. Ders öğrenme çıktılarının belirlenmesi

8. Öğrenci danışmanlık ve rehberlik saatlerinin belirlenmesi

9. Önemli proje çalışmalarının sunum tarihi ve saatlerinin belirlenmesi

10. Öğretim yaklaşımlarının ve kullanılacak metodların belirlenmesi

11. Çalışma grupları kim tarafından oluşturulur

12. Proje veya araştırmalarda konu seçimini kim yapar.

13. Notlandırma ölçeğinin belirlenmesi

14. Büyük ya da küçük grup tartışmaları için tartışma kurallarının belirlenmesi

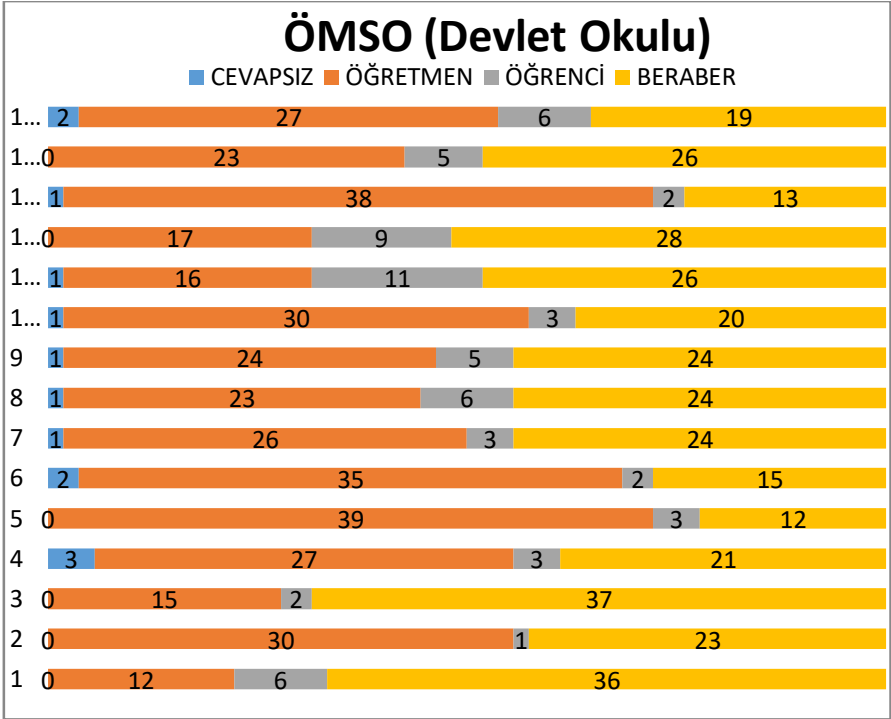
15. Öz ve akran değerlendirmesinde kullanılan puan yönergelerinin belirlenmesi

2.3. Veri analizi

Veri analizi her bir madde için frekans değerlerinin hesaplanması ile yapılmıştır. Her bir madde için frekanslar sadece öğretmen, sadece öğrenci ve öğretmen-öğrenci birlikte şeklinde üç veri olacak şekilde düzenlenmiştir. Bazı katılımcıların cevap vermediği durumlar da olduğu için toplamda istatistiksel olarak dört farklı veri her bir madde için belirlenmiş ve görsel grafik şeklinde sunulmuştur. Öğrenme ve öğretme ortamları devlet ve özel okullar olarak ayrı ayrı incelenmiş ve grafik olarak görselleştirilmiştir. Bu grafikler aşağıda bulgular kısmında detaylı olarak gösterilmiştir.

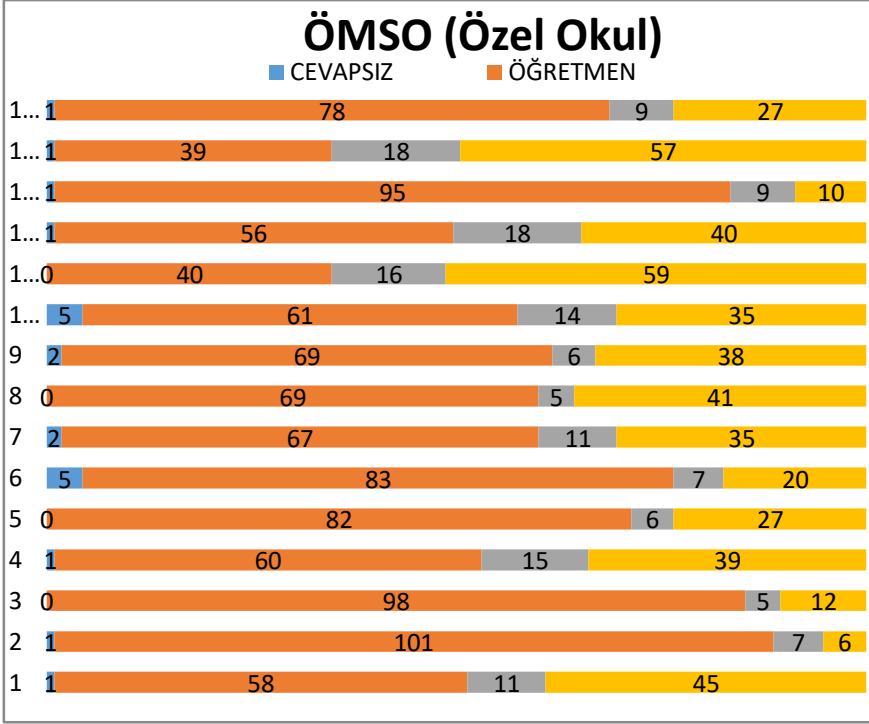
3. BULGULAR

Öğrenme ortamının planlamasında öğrenci ve öğretmenlerin nederece etkili olduğunun araştırıldığı bu çalışmada elde edilen bulgular aşağıda sırası ile iki aşamalı olarak sunulmuştur. Devlet ve özel okulları iki farklı öğrenme kurumu olduğu için ayrı ayrı incelenmiş, sırası ile önce devlet okulları ve daha sonra özel okullardaki durum ortaya konmuştur.

Grafik 1. Öğrenen merkezli sınıf ortamında karar alma (devlet okulları)

Devlet okullarındaki durumu betimlemeye yönelik olarak Grafik 1’de öğrenen merkezli sınıf ortamının oluşturulmasında önemli olan 15 maddenin her biri farklı frekanslarda olduğu görülmektedir. Bu maddeler detaylı incelendiğinde; iki konuda (1 ve 3) öğretmen ve öğrencilerin ağırlıklı olarak birlikte karar aldıkları görülmektedir. Belirgin bir ağırlıkta olmamakla birlikte karar alınan diğer dört konuda (14, 12, 11, 8) yine öğretmen ve öğrencilerin birlikte çalıştıkları görülmektedir. Kararların sadece öğretmen tarafından alındığı durum incelendiğinde ağırlıklı olarak üç konuda (13, 6, 5) söz sahibi olduğu, yine kısmi olarak beş konuda (15,10,7,4,2) kararların öğretmen tarafından alındığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında ise; toplamda 6 konuda kararların ortak alındığı, 8 konuda kararların sadece öğretmen tarafından alındığı ve sadece bir konuda (9) karar alma durumunun net olmadığı görülmektedir.

Grafik 2. Öğrenen merkezli sınıf ortamında karar alama (özel okullar)

Özel okullardaki durumu betimlemeye yönelik olarak Y grafiği incelendiğinde ankette bulunan her madde için farklı değerler olduğu görülmektedir. Her bir madde için farklı türden frekanslar olduğu görülen grafikte karar alma sürecinde öğretmenlerin belirgin bir şekilde baskın olduğu alanların 2,3,6,13, ve 15. maddeler olduğu görülmektedir. Yine kısmen baskın oldukları alanların ise 1, 4, 7, 8, 9 10, ve 12. maddeler olduğu görülmektedir. Öğrenci ve öğretmenlerin karar almada kısmen baskın olduğu alanların ise 11 ve 14. maddeler olduğu görülmektedir. Grafikte, öğrencilerin tek başına karar aldıkları alanların olmadığı yine grafikten çıkan bir sonuçtur.

Çalışmadan elde edilen bulgular araştırma alt soruları bazında değerlendirildiğinde;

Öğreme ortamının planlanmasında öğretmenlerin karar almada yetkin olduğu alanların 5, 6, 13, 2, 4, 7, 10, 15, 3, 1, 8 ve 9 (Geç ödev tesliminde uyulacak kuralalrın ve prensiplerin belirlenmesi, Derse geç kalınması durumunda uygulanan kurallar ve prensiplerin belirlenmesi, Notlandırma ölçeğinin belirlenmesi, Sınav sayısını belirleme, Derse katılım politikası veya prensiplerin belirlenmesi, Ders öğrenme çıktılarının belirlenmesi, Öğretim yaklaşımlarının ve kullanılacak metodların belirlenmesi, Öz ve akran değerlendirmesinde kullanılan puan yönergelerinin belirlenmesi,

Sınav zamanını belirleme, Ders kitabı seçimi, Öğrenci danışmanlık ve rehberlik saatlerinin belirlenmesi, Önemli proje çalışmalarının sunum tarihi ve saatlerinin belirlenmesi) olduğu görülmektedir. Toplam 12 konuda öğretmenlerin karar almada baskın olduğu görülmektedir, yuzdedik olarak ifade edilecek olursa %80 oranında öğretmen karar verme sürecinde etkin olduğu görülmektedir.

İkinci alt araştırma sorusuna yönelik olarak bulgular incelendiğinde, öğrencilerin her hangi bir alanda, karar alama sürecinde etkili olmadıkları görülmektedir.

Üçüncü alt araştırma sorusuna yönelik olarak, öğretmen ve öğrencilerin birlikte karar aldıkları alanların 11 ve 12. maddeler (Çalışma grupları kim tarafından oluşturulur, Büyük ya da küçük grup tartışmaları için tartışma kurallarının belirlenmesi) olduğu görülmektedir.

Dördüncü ve son alt araştırma sorusuna yönelik olarak bulgular incelendiğinde genel durumdan farklı olduğu görülmektedir. Devlet okullarında öğretmen ve öğrenciler toplamda 6 konuda ortak karar aldıkları görülmektedir. Bu durum yuzdelik olarak değerlendirildiğinde, %40 gibi bir oran olarak gözükmektedir. Durum özel okullar yönüyle incelendiğinde sadece 2 konuda öğretmen ve öğrencilerin ortak karar aldıkları gözükmektedir. Genel durum içerisinde yuzdelik değeri yaklaşık %13 olarak görülmektedir. Devlet okullarında 8 konuda (yaklaşık %53) öğretmen kararının baskın olduğu görülmekte iken, özel okullarda 12 konuda (%80) öğretmen kararının baskın olduğu görülmektedir. Her iki eğitim kurumunda da öğrencilerin karar almada baskın oldukları bir alan olmadığı elde edilen bir diğer önemli bulgudur.

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Öğrenme ortamının planlamasında öğrenci ve öğretmenlerin nederece etkili olduğunun araştırıldığı bu çalışmada elde edilen sonuçlar araştırma sorularına bağlı olarak sırası ile şu şekildedir.

Öğrenme ve öğretme ortamları genel olarak düşünüldüğünde, ders planlamalarında öğretmenlerin karar alma sürecinde oldukça baskın olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin dersi alan öğrencileri katarak birlikte karar aldığı konular çok azdır. Öğrencilerin karar almada tek başlarına söz sahibi oldukları hiçbir alan olmadığı araştırmadan çıkan önemli birdiğer sonuçtur. Devlet kurumları ve özel okullar olarak eğitim öğretim ortamlarının iki farklı boyutta olduğu düşünüldüğünde ise durumda özel bazı farklılıklar olduğu ortaya çıkan önemli bir sonuçtur. Devlet okullarında karar alma sürecinde öğretmen baskınlığı olmakla birlikte öğrencilerle birlikte karar alınan konuların özel okullara nazaran daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin öğrenen bireyler olarak merkezde yer alması gerektiği düşünüldüğünde, bu konuda devlet

okullarında karar alma süreci öğrenci ve öğretmen işbirliği ile yapılırken, özel okullarda sadece öğretmen merkezli olması kurumlar arasında önemli bir fark olarak ortaya çıkmıştır.

5. ÖNERİLER

Öğrenen merkezli sınıf ortamlarının oluşturulması, çağımız ihtiyaçlarını karşılayan öğrenme ve öğretimin yapılabilmesi için önemli bir konudur. Bu amaçla, öğrenme ortamının planlamaları yapılırken öğretmen ve öğrencilerin birlikte karar almaları önemli bir konudur. Yapılan bu araştırma sonucunda şu öneriler sıralanabilir.

Karar alma sürecinde öğretmenlerin baskınlık kurmasındaki sebepler araştırılmalıdır. Bu durum araştırılırken, çift yönlü olarak öğretmenlerin sundukları gerekçeler ve öğrencilerin konuya ilişkin fikirlerinin neler olduğu incelenmelidir.

Devlet okulları ve özel okullar bazında detaylı yeni çalışmalar yapılmalıdır. Kurumlar arasındaki farkın neden kaynaklandığına yönelik ayrı ayrı çalışmalar planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bahar, M. (2007). Fen öğrenimi ve öğretimine oluştumacı bir perspektif. In S. Durmuş (Ed.), *Oluşturmacılık: Teori, Perspektifler ve Uygulama* (pp. 67-86). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Doyle, T. (2008). *Helping Students Learn In A Learner-Centered Environment: A Guide to Facilitating Learning in Higher Education*. Sterling, VIRGINIA: Stylus Publishing.
- Hançer, H. (2006). Fen ve Teknoloji Eğitimi. In Ö. Taşkın & Ö. Koray (Eds.), *Fen ve Teknoloji Öğretimi* (pp. 33-52). İstanbul: Lisans.
- İşman, A. (2011). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Oral, B. (2014). *Öğrenme öğretme kuram ve yaklaşımları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Soylu, H. (2004). *Fen öğretiminde yeni yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Wilson, D., & Smilanich, E. M. (2005). *The Other Blended Learning: A Classroom-Centered Approach*: Wiley.